Radomer-Kielcer Leben

44 (234)

Radom ראדאם פרייטאג

16 listopada 1928. ג' כסלו תרפ"ט.

פרייז 25 גראשען.

ראדאמער-קעלצער
לעבן

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ליבען
זוהן, ברודער, שוועסטער און שוואָגער

פנחס פרידמאַן

מיט פר"ל **חיה זשיראַוו**
ווינשען מיר אייביגעם גליק
און צופרידענהייט.

פאַטער בנימין פרידמאַן,
שוועסטער, ברידער
און שוואָגער **פסח ווערבער.**

Z intenc'i zaręczyn
naszego ukochanego brata

Mojżesza z p. Luba Warszawska

życzymy wiecznej miłości i harmonji dusz

Monia, Fiszel, Leon

Luba Warszawska — Suchedniów.
Mojżesz Berkman — Radom.

ZARĘCZENI

w Listopadzie 1928.

אונזער ליבען זוהן **מ ש ה** צו זיין פערלאָבונג מיט פר"ל
ליבא ווארשאווטקא ווינשן איך דאס אייער זיווג זאל עולה
יפה זיין און זאל זיין א קשר של קיימא און אייער גליק זאל
אייך בעשיינען אויף אייער גאנצען לעבען און מיר זאלען
פון אייך פיעל נחת דערלעבען.

עלטערן: **זיסעל און גאלדזאלע בערקמאן**

מזל טוב דיר ליבער ברודער, שוואָגער און פעטער

מ ש ה צו דיין פערלאָבונג מיט פר"ל **ליבא ווארשאווסקא**

מיר ווינשען אייך א לאַנגדויערענדיגעס צופרידענעס
און גליקליכעס צוזאמענלעבען זאל אייער מזל
שיינען ווי די זון אין פריהלינג, בעזונדערס ווינשען
מיר די עלטערן זיי זאָלען פון אייך פיעל גוטס
דערלעבען.

זעליג, פעסעלע און קינדער.

צום פערלאָבונג פון אונזער ליבען ברודער, שוואָגער
און פעטער **משה** מיט פר"ל **ליבא ווארשאווסקא**
ווינשען מיר אייך דאָס איהר זאָלט בויען אייער
צוקונפטיגעס לעבען אויף די פונדאמענטען פון עכטען
גליק, צופרידענעס צוזאמענלעבען און עוויגע הארמאָניע
מאָנירענדע מיינונגען. אייער ברידער, שוועגערן

ישראל, מאניע און קינד.

Z intencji zaręczyn mego kolegi

Mojżesza Berkmana

z p. Lubą Warszawską

Życzy im różowej przyszłości
i harmonji dusz.

Miron Joffe.

NAJTRWALSZE-NAJELEGANTSZE
ŚNIEGOWCE i KALOSZE

ZNAK 1924 B.I.R.Co. RIGA. QUADRAT FABR.

MARKI „QUADRAT" RYGA.

DO NABYCIA WSZĘDZIE.

Wyroby „Q U A D R A T" nagrodzone zostały:
MEDALEM ZŁOTYM w Wilnie w roku 1928.
MEDALEM ZŁOTYM w Sofji (Bułgarja) w roku 1928.
NAJWYŻSZEM ODZNACZENIEM „GRAND PRIX" w Rydze w r. 1928.
Przedstawiciel E. TUWIM, Warszawa, Leszno 12, Tel. 61-04.

WSPANIAŁE, A PRZYT...

tylko

KALOSZE DAMSKIE podszewka malinowa	Zł. 10.70
KALOSZE MĘSKIE podszewka malinowa	Zł. 12.-
ŚNIEGOWCE DAMSKIE wierzch jersey, wyłóg. aksam.	Zł. 18.-
ŚNIEGOWCE DAMSKIE wierzch gabard., wyłóg. aksam. fason niski	Zł. 21.-
ŚNIEGOWCE DAMSKIE wierzch gabard., wyłóg. aksam.	Zł. 23.-

„PEPEGE"

ŻĄDAĆ WSZĘDZIE!

MARKA PEPEGE FABR.

Polski
Przemysł
Gumowy
Tow. Akc.
w Grudziądzu.

שעהנע ווערטער זענען גוט, אבער ווערטער צוזאמען מיט מעשים זענען נאך שענער, וויכטיגער און איבערצייגענדער.

(צו דער מתנה, וואס די גמינע האט געגעבען אין צוזאמענהאנג מיט דער 10־יעהריגער אונאבהענגיגקייט פון פוילען.)

אויף דער ספעציעלער זיצונג, וואס די גמינע האט אבגעהאלטען היינטיגען זונטאג צוליב דער יובל־פייערונג פון פוילענס ווידער־געבורט, זענען געהאלטען געווארען פייערליכע רעדעס מעניני דיומא – זעהר שעהן. ס'איז אנגענומען געווארען א בעשלוס, אז די יודישע קהלה אין ראדאם זאל פעראייביגען דעם דאזיגען היסטארישען געדענק־טאג אין גאלדענעם בוך פון קרן־קימת — ווידער זעהר שעהן. ס'האט אבער געקאנט זיין נאך שענער און נאך מעהר הערליכער. און גלייכצייטיג נאך שטארקער און איבערצייגענדער.

פוילענס גרויסען יום־טוב, וועלכער איז אין איין צייט אויך אונזער יום־טוב, האט די גמינע געברויכט פערבונדען מיט א רעאלען ממשות'דיגען אקט, וואס זאל געפינען א טיפען און מעכטיגען אבקלאנג צווישען די ברייטסטע שיכטען פון דער ראדאמער יודישער בעפעלקערונג און וועלכער זאל אויך זיין א שטאלצער אויסדרוק פון מאניפעסטירענדע פרייד־געפיהלען פאר דער גרויסער היסטארישער תחית המתים־געשעהעניש פון ריהמפולען פוילען.

ס'איז א פאקט, און קיינער וועט דאס נישט אבלייקענען, אז די גמינע במשך פון איהר קאדענץ ביז היינט, האט ווייניג, כמעט ווי גארנישט, געלייסטעט פאר די יודישע מאסען אין אונזער שטאדט אויפ'ן געביעט פון קולטור, פראדוקטיוויזאציע און אויך נישט אויף די געביטען פון עקאנאמישער און סאציאלער הילפס־טהעטיגקייט. ס'איז אלזא געווען א זעלטענע געלעגענהייט מתקן צו זיין את דעם פאסיווען צושטאנד און צוזאמען מיט את דעם גרויסען בעדייטונגספולען געשיכטליכען טאג פון 11 נאוועמבער, וואס טראגט דעם פייערליכען געקרוינטען נאמען תחית המתים—אז אויך מיט דער הערליכער און היסטארישער דאטע, זאלען אויך אויפלעבען און בעהויכט ווערען פון א רוח חיים אונזערע אייגענע עצמות היבשות; אז דער דאזיגער טאג זאל מיט זיך אין א געוויסע מאס אויך פערקערפערען אונזער תחית המתים.

ס'איז געווען, זאגען מיר נאך א מאהל, א זעלטענער, טאקע היסטארישער געלעגענהייט, די גמינע זאל כאטש טיילווייז בעצאהלען דעם חוב פון איהרע צוגעזאגטע הבטחות בעת די וואהלען, ווען זי איז ארויף אויפ'ן שפיץ־טורעם אונטער דער לאזונג צו בעשיצען דעם כלל־ישראל אין ראדאם און צו שאפען עפעס וויכטיגעס, גרויסעס און עוויגעס.

אין 11 נאוועמבער, אויף דער פייערליכער זיצונג פון דער ראדאמער גמינע, האט געברויכט אויף דער טריבונע פראקלאמירט ווערען די שאפונג פון א יודישע פאלקסטימליכע שולע פאר אונפערמעגליכע יודישע קינדער; א פאלק'ס־שולע פון יודישקייט צוזאמען מיט וועלטליכקייט; א פאלק'ס־שולע, וואס זאל מיט זיך פארשטעלען א מוסטער־טיפ פון א העכערער קולטור־אינסטיטוציע אין אונזער שטאדט; א פאלקס־שולע, וואו אונפערמעגליכע יודישע קינדער זאלען פולשטענדיג אומזיסט בעקומען א מאדערנע און היינטיג־וועלטליכע ערציהונג; א פאלקס־שולע, וואס זאל בעפרייען דעם שווערען לאסט פון הונדערטער און טויזענדטער עלטערן, וועלכע האבען א הוש און פערשטענדניש פאר העכערע און נייערע קולטור־ווערטהען. און וועלכע ווילען אויך זייערע קינדער אין דעם זעלבען גייסט ערציהען; א פאלקס־שולע, וואס ענדיגענדיג איהר, זאלען הונדערטער יודישע קינדער ארויסגעהן אין דער ברייטער וועלט אלס פול־בעוואוסטזיניגע יודען, געטרייע בירגער און פולשטענדיג רייף־געווארענע און דערוואקסענע וועלטליכע מענשען.

אין זעלבען יום־טוב'דיגען אווענד און פון דער זעלביגער קהלה־טריבונע האט אויך געברויכט פאלען דער רוף צו אויפבויען א בנין פאר א האנדווערקער־ווארשטאט, אזא מין טעכניקום, לויט'ן מוסטער פון ווילנא און אנדערע יודישע קולטור־צענטרום'ס, וואו יודישע קינדער זאלען זיך, א חוץ וועלטליכע למודים, ערלערנען פערשידענע פאכען, נישט בלויז טעארעטיש, נאר דווקא אין פראקטישען, פאכמענישען זין אויך, אז דער צוקונפטיגער יודישער דור זאל אויסוואקסען אלס א ארבייטזאמער, פראדוקטיווער און שעפערישער עלעמענט.

מיר זעהען שוין און מיר האבען די ביטערע ערפאהרונג, אויף וואסערע ווינדיגע יסודות עס שטעהען אונזערע עקאנאמישע פאזיציעס. ביי א קלענסטען בלאז פון א ווינטעל, ביי א רוח מצוייה טרייסעלט זיך אונזער האנדעל־וואנדעל־פונדאמענט און עס ברעכען זיך ווי בעת א שטורם די יודישע עגזיסטענצען ווי דינענקע, שוואכע יונגע צווייגעלעך. אונזער ערשטע פליכט איז צו זארגען בעצייטענס פאר אונזער אונטערוואקסענדען דור, וואס וועט זיין אונזער צוקונפט און וועלכער ברויך ווייטער צו שמידען די גאלדענע קייט פון דער יודישער געשיכטע.

ווען די יודישע גמינע פראקלאמירט אזעלכע וויכטיגע, ערשט־ריהעדיגע אויפטהועכצען, נישט בלויז זי פראקלאמירט, נאר זי נעמט טאקע אן אין זעלביגען פייערליכען מאמענט רעאלע שריט, כדי דאס באמת צו פערווירקליכען, ווען זי פערבינדט אזעלכע קאלאסאלע טהאט־זאכען צוזאמען מיט פוילענס נאציאנאל־היסטארישען יום־טוב, וואלט דאס געווען דער פולסטער אויסדרוק פון א שמחה שלימה און וואלט געמאכט דעם בעסטען רושם. דאס וואלט געשטראהלט ווי א ליכטיגער, דורות־לאנגער מאנומענט, וואס וואלט געבראכט פאזיטיווע און די נוצבארסטע פרוכטען און ס'וואלט געווען אויך א שטאלצער, ריהמפולער אקט, פערקערפערט אין גרויסע, וויכטיגע מעשים פאר פוילענס גרויסען טריאומף. די וויכטיגקייט און די צוועקפולע בעדייטונג פון אזעלכע נויטבעדערפטיגע לייסטונגען וואלטען אונז געגעבען אפטימיסטישען גלויבען און די צוטרויליכסטע האפנונגען, אז אויך די רעגירונג פון פוילענס גייסטרייכסטען קאפ, מארשאל פילסודסקי, זאל אונז אויף אונזער וואונש אנטקעגענקומען מיט איהר פינאנציעלע בעטייליגונג אינ'ם גראנדיעזען אויפבוי פון אזעלכע קאלאסאלע און אנערקענטע ווערק.

דער בעשלוס בנוגע דאס אויפבויען א שוהל אין צוזאמענהאנג מיט דעם אונאבהענגיגקייט'ס־יובל פון פוילען, וואלט אויך געווען א שעהנער טהאט. מיר זענען נישט דאגעגען, אבער במה דברים אמורים, ווען דאס זאל זיין פאקטיש א אויספיהרבארער פראיעקט. אויפבויען א שוהל, ווייסען מיר, איז פערבונדען בערך מיט א האלבען מיליאן זלאטעס. פרעגט זיך טאקע, איז דאס די גמינע בכח צו רעאליזירען? וואו וועט זי נעמען אזא ריזיגע סומע געלד?

דער דאזיגער וואונש, איז טאקע א שעהנער, אבער ערשטענס קלינגט דאס ניט מעהר ווי א בלויזע פראזע, ס'איז א מעשה אויף יאהרען־לאנג. צווייטענס אין פארלויפיג פערהאנען א שוהל אין שטאדט, און צום הויפט זענען די פריי־הער־אנגעוויזענע ווערק ביים יעצטיגען מאמענט ממש א געגענווערטיגע נויטווענדיגקייט און לאזען זיך דערצו, אגב, שנעלער דורכפיהרען אין לעבען. — ביידע בנינים פון דער פאלקס־שולע און טעכניקום צוזאמען ברויכען דערביי נישט קאסטען דאס, וואס די שוהל ברויך איינשלונגען.

שעהנע דרשות, גיבלומעלטע פראזען און עלעקטרישע אילומינאציע־לעמפעלעך, אגב מיט א קאנקורענץ אינטערשלאק... דאס אליין איז נאך ווייניג צו פעראייביגען דאס גאלדענע בלאט געשיכטע, וואס הייסט פוילענס בעפרייאונג'ס־יובל, א כל שכן, אז דערמיט קאן מען נאך פיל וועניגער דעקען די חובות און די פליכטען, וואס די גמינע האט גענומען אויף זיך בעת דער אויסוואהל צו דער קהלה לגבי דער אידישער בעפעלקערונג אין אונזער שטאדט.

שעהנע ווערטער זענען טאקע גוט, אבער ווערטער מיט מעשים דורכגעפלאכטען זענען שענער, וויכטיגער און דער עיקר איבערצייגענדער.

מיר האלטען, אז די צייט איז נאך נישט פערשפעטיגט און די גמינע קאן עס נאך אפילו היינט בעוויזען צוטוהן, זי קאן עס נאך היינט מתקן זיין. דאס וואלט געווען א שעהנער זשעסט פון איהר זייט, וואס וואלט אויפגענומען געווארען פון אלע שיכטען פון שטאדט מיט גרויס אנערקענונג און וואלט דורך רעאלע מעשים סימבאליזירט געווארען מיט דער צונויפבינדונג פון פראכטפולען און גראנדיעזען אקט, וואס הייסט, די 10־יעהריגע אונאבהענגיגקייט פון פוילען.

ב. צווייג.

פאַרוואָס עקזיסטירט נישט אין ראַדאָם אַ לאָקאַטאָרען-פעראיין?

מיר געדענקען נאָך אַלע ביז'ן היינטיגען טאָג, אַז אין ראַדאָם האָט אַ רייהע יאָהרען עקזיסטירט אַ גוט פונקציאָנירענדער און אָרגאַניזירטער לאָקאַטאָרען-פעראיין, וועלכער האָט געהאַט זיינער צייט צו פערצייכנען גרויסע פערדינסטען אויפ'ן געביעט פון אויסגלייכען פערשידענע קאָנפליקטען און סכסוכים צווישען די לאָקאַטאָרען מיט די הויז-ווירטען.

דער גרינדער פון דער דאָזיגער זעהר נוצליכער אינסטיטוציע איז געווען, ווי אַלע געדענקען, מסתמא, דער פערשטאָרבענער האַנדווערקער - אַנפיהרער ל. בריליאַנט ז"ל. נאָך ביי די עסטרייכישע אָקופּאַציע האָט ער דעם פעראיין געגרינדעט און אויפגעאַרבייט פאַר איהם אַ סטאַטוט, וועלכער איז דערנאָך לעגאַליזירט געוואָרען און איז געוואָרען אַלס מוסטערהאַפטער ביישפּיעל פאַר פיל אַנדערע גרעסערע שטעט, וואו ס'האָבען זיך דערנאָך אָרגאַניזירט וועלכע פעראיינען און דורך זיי אַלע איז דערנאָך פיל מיסגעזירקט געוואָרען, אַז די פראַגע פון לאָקאַטאָרען-שוץ זאָל אַרויסגענומען ווערען אַלס ערנסטע טהעמא אויפ'ן טיש פון די מאַסגעבענדע כפערען און גענומען ווערען צום קענטניס.

אַרומצורעדען אין ברייטען זין פון וואָס די נוצליכע און פערדינסטפולע זייטען פון דעמאָלסט - עגזיסטירענדען לאָקאַטאָרען-פעראיין, וואָלט פערנומען פיל צייט און אָרט אין צווייטענס צו וואָס זאָלען מיר רעדען פון זאַכען, וואָס געהערען שוין צו דער פערגאַנגענהייט. גלייכער די פּאָר שורות צו ווידמען דעם געגענוואַרט'ס - בעשטאַנד פון די הויז-ווירט-און-לאָקאַטאָרען-פערהעלטנישען.

אמת, מיר ווייסען אַז דער לאָקאַטאָרען-שוץ איז שוין נישט ווי אַמאָהל און זיין פּולער קראַפט. ביסלעכווייז, שטופּענווייז קעהרען זיך צוריק, וואָס שייך מיט אַ דער פאַריגע, די צייטען פון פאַר דער מלחמה. די נאָרמע און די גרויס פון דירה-געלד צוזאַמען מיט דער רעכטליך-געזעצליכע פאָרשריפטען גלייכען זיך שוין באַלד אויס מיט יענע יאָהרען. אין ס'וואָלט אפשר געווען פון אונזער זייט אַ גרויס צייטמעסיגער שריט, אַרויסרוקענדיג דעם פּראָיעקט פון שאַפען אויף דאָס-ניי אַזאַ מין אינסטיטוציע. אָבער ניט קוקענדיג דערויף, וואָס די לאָקאַטאָרען-פראַגע האָט פיל פערלוירען פון זיין ערנסט נישט לאַנגער אַקטועליטעט וועלען מיר, פינדעסטוועגען, פּרובען רייף מאַכען דעם געדאַנק, אַז די עגזיסטענץ פון אַזאַ אינסטיטוציע האָט נאָך אין אַ געוויסע מאָס אַ בערעכטיגונג און קאָן נאָך דינען אויף אַ נוצליכען אופן די ציעלשאַפט.

מיר הערען לעצטענס פון צפּטע סכסוכים צווישען היגע הויז-ווירטען און זייערע לאָקאַטאָרען. ס'קומען פאָר קאָנפליקטען, וואָס ענדיגען זיך נישט זעלטען מיט עקזמיסיעס און אַנדערע אונאַנגענעהמליכקייטען פאַר ביידע צדדים. טאַקע דערפאַר וואָלט זעהר וואונשענסווערטה געווען די בעגייאונג פון אַ לאָקאַטאָרען-פעראיין. אַזאַ אינסטיטוציע וואָלט נאָך אפילו ביים היינטיגען טאָג געהאַט איהרע בערעכטיגטע אויפגאַבען. זי וואָלט בעדייטענד געמילדערט די פערשאַרפטע בעציהונגען צווישען דעם הויז-ווירט און זיין לאָקאַטאָר. זי וואָלט פערהיטען אַלע מעגליכסטע סקאַנדאַלען און פערמיטעלט אויף אַ סאָלידען און אָנשטענדיגען אופן צווישען ביידע צדדים דערפיהרענדיג צו פשרות און אויסגלייכונגען. דערין ליגט טאַקע דער כח פון אַזאַ פעראיין און זיין הויפּט-אויפגאַבע און שטרעבונג איז אַ דורכצוקומען אויף אַ פריידליכען אופן.

מיר גלויבען, אַז אין אונזער שטאָדט איז נאָך פאַרהאַן אַ אָרט פאַר אַזאַ וויכטיגע אינסטיטוציע. ס'איז אויך נישטאָ קיין גרונד, אַז די הויז-ווירטען זאָלען האָבען דאַגעגען. אַזוי גוט ווי די עגזיסטענץ פון לאָקאַטאָרען-פעראיין ליגט אין דעם אינטערעס פון לאָקאַטאָר, גלויבען מיר, אַז דערין איז נישט ווייניגער פעראינטערעסירט דער הויז-ווירט גופא. ס'וואָלט לויט אונזער מיינונג געווען זה נהנה וזה נהנה און געוואונשען פאַר ביידע. ס'וואָלט בעשטימט פיל סכסוכים בעזייטיגט געוואָרן, ווייל דער לאָקאַטאָרען פעראיין וואָלט אין דעם פאַל געהאַט אַ ראַנקבאַרע פערמיטלער-ראָל, וואָס וואָלט שטענדיג געזוכט אַ גוטען אויסגאַנג, אַז ביידע געגענזייטיגע צדדים זאָלען זיין צופרידן און אין פיל פאַלען באַלד לכתחילה נישט דערלאָזט, אַז די בעציהונגען צווישען הויז-ווירט און לאָקאַטאָר זאָל פערשאַרפט ווערען צון אננעמען פאַטאַלע פאָרמען.

מיר רעכענען, אַז די פראַגע פון אַ לאָקאַטאָרען פעראיין וואָלט געברויכט פעראינטערעסירען ערנסטע מענשען פון די לאָקאַטאָרען-קרייזען, וועלכע זאָלען צולעגען זייערע הענד צו דער דאָזיגער איניציאַטיוו.

אַ לאָקאַטאָר.

דאָס בעסטע שפּייזעפּעטס
צום
בראָטען, פּרעגלען און באַקען
איז „פּאָטאָקאָל"
די בעסטע
פלאַנצען-פּוטער
„פּאָטאָקאַנאַ"
דאָס בעסטע
שפּייז-אייל
„פּאָטאָק"

אַלץ אונטער דער שטרענגער השגחה
פון דעם בענדינער ראַבינאַט

הינטער די קוליסען פונ'ם אַמאָליגען מאַגנאַטען לעבען אין ראַדאָם.

פון מלך אביון.

52.

(פאָרטזעצונג)

צוויי ראַדאָמער קינדער אין אַ וויענער אינטערנאַט

ווען ראַכעלאַ איז אַרויס פון וויענער קליניק נאָכ'ן געשלעג מיטביילקאַ, זענען איהר אָקזנגעגלאָפּען די צוויי ראַדאָמער מונטבילען די ה"ה ב. און ר., וועלכע האָבען אַ גאַנצע צייט זיך געדרעהט אויף דער גאַס אונטען, אַרום דער געביידע פון קליניק, און מיט אַ פערהאַפטען, פּ בערדיגען אַטהעם געציילט די מינוט. ווען ראַכעליא וועט פון דאָרט אַרויס און זיי מיטטיילען עפּעס נייעס. אָבער ווען זי אַרויסגעקומען, האָט ראַכעלאַ אינגאַנצען געצייטערט און נישט אימשטאַנד געווען מעהר אַרויסצוברענגען פון איהרע סוידט-בלאַסע ליפּען ווי די עטליכע ווערטער:— ס'איז נישט גוט — מעהר האָט זי נישט גערעדט, נאָר אָנגעהאַפּט ביידע מענער ביי די אַרבעל און זיי געשלעפּט ווי אַ משוגענע, זיי זאָלען מיט איהר מישגעהן אין אַ צדדימע גאַס אַריין, נאָר נישט זיי שטעהן גאָהנט פון קליניק.

אַבליבענדיג אַ שטיקעל וועגט האָט ראַכעליא נאָך אַלץ געסאָפּעט און אָנגעוויזען אויף איהר פלאַם-פייערדיגע באַק, וואו ס'זענען נאָך געלעגען פרישע אָנגעשוואָלענע, בלאָהע צייכענס פון די פינף פינגער, וואָס ביילקע האָט אַרויפגעלעגט בשעת זי האָט איהר דערלאַנגט דעם הילכיגען פּאַטש. ראַכעלאַ האָט זיך ביסלעכווייז בערוהיגט און קומענדיג צו זיך האָט זי זיי איבערגעגעבען דעם אינהאַלט פון געשפּרעך, וואָס זי האָט געפיהרט מיט ביילקע. ביים סוף האָט ראַכעליא צוגעגעבען מיט אַ רעזיגנירטע שטים: — אַלזאָ, מיינע הערען, ווי איך זעה, זענט איהר פערקראַכען אין אַ מיאוסע בלאָטע. די געשיכטע געפעהלט מיר נישט. ס'וועט זיך דאָ גאָרנישט לאָזען מאַכען. מען מוז וואַרטען ביז'ן פּראָצעס. דאַן בלייבט אייך די איינציגע מעגליכקייט איהר זאָלט ברענגען פון דער פּ זמד גוטע אַדוואָקאַטען, וועלכע זאָלען פערטיידיגען אייערע פּריוען. איך זאָג פרעמדע אַדוואָקאַטען, ווייל לויט ווי מיר זעהען די בעציהונג פון די וויענער אַדוואָקאַטע וועלען זיי געוויס נישט איינשטימען אָנצונעמען דעם פּראָצעס און זיי ווילען אָהן צווייפעל נישט וועלען נעמען אויף זיך די ראָל פון פערטיידיגונג. מיין עצה איז דעריבער מ'זאָל צוריק אַהיימפאָהרען קיין ראַדאָם. און מעהר נישט בלייבען אין וויען קיין איין טאָג. דאָס לענגער אויפהאַלטען זיך אין וויען קאָן אויך פאַר אייך, און אויך פאַר מיר אויספאַלען פיזל ערגער. די פערשעלטענע, אויסגעלאַסענע ביילקע ברענט פון נקמה און זי וועט געוויס אונז אַלע פערשיטען. איך גלויב, אַז זי האָט שוין טעלעפאָנירט דעם פּאָליציי-פּרעזידענט און איהם שוין אַלץ איבערגעגעבען פון אונזער געשלעג. זי וועט געוויס מסר'ן, אַז איך בין צו איהר געקומען זי זאָל פאַלש עדות זאָגען. קומט, לאָמיר גלייך אַוועק אין האָטעל און דאָרט

די אבּרופּערס.

(ראַדאָמער בילדלעך.)

אין הקדש איז עס קיין נייעס ניט: דארט זענען עס מעשים בכל יום.

פיהרט זיך דאך א „הייליגע מלחמה" —איז ווי אויף א מלחמה: „מוז" מען ארויסלאזען „מאניפעסטען", „דעקרעטען" און „רעסקריפטען": דער פעטער פיניע אויף די מוהמע רייזע און די מוהמע רייזע אויפ'ן פעטער פיניע.

איז דאך אבער „דעמאקראַ-אטיש", „פאלקס—טומלעך"-גייט עס טאקי, אין נאמען פון „פאלק" און דוקא פאר'ן „פאלק" און רק צום „פאלק".

„אויף דערויף" מוז מען אבער חאפען יודעלעך, קלייבען חתימהלעך, פאנגען נשמה'לעך.

„בעווייזט" זיך אזא מין „מאניפעסט" מיט חתימות מיט סטעמפלען ווי סברויך צו זיין—גיט ויך באלד אלאז-נאך א גאנצער פולק צוריקציהערס, אברופערס; שיטען זיך יודעלעך מכל המינים: הויכע און קליינע, גראבע און דארע רויטע און שווארצע; אלץ פערסאפעט. אלץ דעריאחמעט, אלץ דערהיצט, אלע רעדען, אלע שרייען; זשוזשען ווי די פליעגען, ווי די ביהנען.

יאַך,—גארגעלט. העכער ווי אלע, א קליין רויט יודעל מיט א צופלאשעטע בארד מיט אנ'אפענעם „קראוואט"—יאַך אב ניש גיוואלט אינטעשראַאבין, יאַך אב געמיינט סיז א שטר-מכירה, אהיתר-עיסקא, א כתובה, א מכירת-חמץ, כאב ניש גיקיקט, כאב ניש גיזעען; געקומען מעלדין—אונטערגיריקט, אונטערגישריבין.

פרעגט איהר איהם:

וואס הייסט: איהר האט ניט געוואוסט? וואס הייסט: איהר האט ניט געזעהען? צי האט איהר געהאט די אויגען אין לאמבארד?

צי איז אייך דער מוח געלעגען אין קימפעט? ס'„שטייט" דאך בפירוש אונטערגעשריבען אייער נאמען:

שמחה בינם פליעגענחאפער

—ע, מע, בע, בעבלעיט ס'יודעל מיטן רויטן בערדעל און מיט'ן אפענעם „קראוואט" „יאך פאשטיי מעך ניש איף אזעלכע זאכין", „יאך בין אפאיאגטע מענטש", „יאך ווייס ניש", „יאַך בין ניש קא מאסער", יאַך בין א פשוטער יוד, „יאך מוז שוועיע ארביטן אוף פינאַסי", „יאך קען מעך ניש אוף ענקערע קונצן", גייץ צו אלדי דוחות מיט ענקערע מלחמות, מאט מעך געהייסין — אב עך גיחתמעט. יאך וויל ס'זאלט מעך אראסלאזין, ס'זאלט מיין התימה אויסמעקען, צריקציהין, אברופען.

און פערקעהרט:

כתב'ענט אזא יודעל אונטער א „מאניפעסט" אין הקדש-פליהט ער באלד אויפ'ן צווייטען טאג אין איין אטעם, הענדום-פענדום אריבער צום צווייטען צד פון די „הייליגע מלחמה" און ניטשעוועט דארט איבער דעם אייגענעם פזמון:

„ר'האט ניט געוואוסט, ר'האט ניט געזעהען; עיע איז ניש קא מאסער, עיע איז א פשוטע יוד, עיע קען זעך ניש אוף זייערע קונצען; מאט'ן גיהייסין אט ע גיחתמ'עט; העיעש בעט ע למען השם מ'זאל איהם ארויסלאזין, מ'זאל זיין חתימה אויסמעקען, צוריקציהען, אברופען".

אויף דעם אלעם איז דאך ס'הקדש—א הקדש און ס'יודעל—איודעל, מיט א פערפלאנטערטע בארד, מיט א אפענעם „קראוואט". פאר דאס אבער דאס מאל האט איהר פאר זיך שוין ניט קיין יודעל מיט קיין „קאלטען" און ניט מיט קיין אפענעם „קראוואט" נאר „לויטערע" „טעליגענטען", „צובאליזירטע", „פאצעטען' מיט טיכעלעך אין די קעשענקעלעך, מיט'ן הענטשקעלע אין די לינקע האנד: קענען אויסגעצייכענט דעם גאנצען ווערסאלער שולחן-ערוך פון פרזיביטניעווסקיס צוקערניע, ווייסען ווי אזוי צו עסען א קאטלעט „וויעפרזאווי" מיט א גאפעל און מושטארדע, פאהרען אויף „אלוועלטליכע" צוזאמענפאהרען, ווייסען וויפיעל מ'ברויך צי א„קוואר—יום", הויבען די הענד, קענען פון אויסווענינ דעם גאנצען פראגראם פון „על המשמר" מיט „עת לבנות", פון „טהרת בנות ישראל" ביז'ן דריטען אינטערנאציאנאל, ווייסען דעם חילוק פון א„פאננע" ביז א„מענזאמקע" ביים קושען אין הענדטעל, האלטען מיט גרינבוימ'ן, טאנצען שימי און זענען געגען די פערברייטערטע אגענץ; מיט איין ווארט: „טעליגענטען" מיט'ן קנאק.

און אפשר מיינט איהר: קינדער, יונגעלעך?

חס ושלום! יודען פון פאר די מלחמה, כלות-זוכערס, התנים פון שטייפע וואליוטעס:

— דוקא דאלארען.

— און טאקי 10.000

— קיין איין גראשען ניט ווייניגער,

— אפילו קיין 9999 אויך נישט.

— נאר ס'גלייכע געלד.

אז נישט, אז נישט — ציהט ער נישט אראפ קיין הענטשקע, זעצט ער זיך צום טיש נישט.

אזוי פעסט זענען זיי ביי זיך און שטייף.

נאר אזוי לאנג ביז, ביז ס'קומט צו עפיס; קומט צו עפיס—ענדערט ער זיך גארנישט דער „טעליגענט" מיט'ן טיכעלע, מיט'ן שינוי, מיט דער אגענץ-פון דעם יודעל מיט'ן צושויבערטען בערדעל מיט'ן אפענעם „קראוואט".

אונטערגעבאמבעלט א גיט קאנטראלירטע מגילה, און צופויקט, און צוטראַמיימערט און צורוישט אין.... זיך אבגעטראגען.

גיט מען איהם אבער א רוף: יעמוד! יונגערמאן!

— זאג, וואס דו האסט-געטהון! רעד דבורים! בלייבט ער צוטומעלט, צעדרייט, צעקארקעוועט, פאלט ער ארויס פון די מכנסים.

חאפען צווי „ס'רעקיל מיט'ן פעקיל" אין לויפען „ניט-בויט ניט-לעבעדיג" הענדום-פענדום אויף לק"ק ווארשא—נאך די מחילה.

שטעהען די רעשט אייניקלעך פון יהודה המכי, ציטערען ווי די פיש אין וואסער, פאלען איבער די הענד און בעטען תחנונים:

— גרויסער נביא!

— פיהרער פון פאלק ישראל!

— וויינגארטען פון די שטאדט!

— נישט געוואוסט, נישט געזעהען, נישט געלייענט, נישט געהערט.

— חרטה, חרטה; רחמנות, רחמנות.

זעהט דער „וויינגארטען" מיט וועמען ר'האט „פעיע"-ווערט ער שטייף ביי זיך: פיצקעט ער אונטער:

— קנס צאהלען!

— מחילה בעטען!

— אין בלאט געבען!

און די העלדישע „מאכאבעיושען" הויבען די הענד, שאקלען מיט די קעפ און יאמערען:

— מסכים! מסכים!

— רחמנות! רחמנות!

— מחילה! מחילה!

אט אזוי זעהען זיי אויס — די צוקונפטיגע דאזארעס. פרנסים, ראטמענער, לאווניקעס א. ז. וו. איז א וואונדער וואס אין יודישען געזעלשאפטליכען לעבען הערשט אזא טיעפע פינסטערניש. אזא ווילדער טעראר פון יחידים אין פעו'שידענע פארמען, איז א וואונדער וואס דער שקר הערשט אזוי העזה'דיג, אזוי חוצפה'דיג אויף די יודישע גאס;

נעמען אונזער באגאזש און פון דארט גלייך אהעק קיין ראדאם.

ראכעליא איז נאך מעהר ווילדער געווארען און, ארומהאפענדיג איהר פעטער דעם ה' ב. מיט דעם צווייטען ראדאמער מאנספערזאהן, האט זי זיי געצויגען מיט א אונמענשליכע קראפט זיי זאלען מיט איהר גלייך געהן אין האטעל אריין צו מאכען זיך דייזעפערטיג. ביידע מענער זענען מיט איהר געגאנגען. זיי האבען איהר ביי קיין פאל נישט געקאנט איינגעמען. ס'איז אויף זיי אליין שוין אויך אנגעפאלען א פחד און אין ערשטען מאמענט האבען זיי ביי זיך אין הארץ שוין געהאט בעשלאסען צו פאלגען די עצה פון ראכעליא און טאקע ממש אהיימפאהרען פערלאזענדיג זיך אויפ'ן גורל און אזוי ווארטען ביז צום פראצעס.

קומענדיג אין האטעל, וואו ראכעליא האט גענומען פערפאקען די זאכען, האט זיך ה' ב. איבערגעקלערט א פאר מינוט. האט זיך אוועקגעשטעלט ביי ראכעליא'ס וואליזע און איהר נישט געלאזט איינפאקען די זאכען. ער האט זיך געבעטען ביי איהר: ראכעלישי, יאג נישט אזוי, איך האב א פארשלאג, לאמיר בלייבען אין וויען נאך א פאר טעג. מיר, ס'הייסט, איך און דער ה' ר. וועלען געהן צו ביילקע מיר וועלען זי בעטען. מיר וועלען פשוט פאר איהר וויינען זי זאל זיך דערבארימען אויף אונז און ארויסראטעווען אונזערע ביידע'ס פרויען. ראכעלא פאלג מיך און פערבלייב נאך מיט אונז אין וויען. מיר קאנען דאך אזוי נישט אהיימפאהרען. ראדאם וועט זעהן, אז מיר זענען געקומען אהן די פרויען וועט ווערען נאך מעהר פערדעכטיג און מען וועט זיך דערוויסען פון גאנצען סוד. ניין, מיר קאנען נישט און מיר טארען נישט מיט גארנישט אהיימפאהרען.—

ראכעליא איז נישט אבגעשטאנען פון איהר ארבייט. זי האט נאך שנעלער צונויפגענומען איהרע זאכען און אויפ'ן פעטער'ס פארשלאג זיך אנגערופען: — ניין, פעטער, איך וועל שוין אפילו א מינוט נישט פערבלייבען אין דעם גיהנם'דיגען וויען. שוין פאהר איך אהיים. איך וועל אנטלייפען פון א אומגליק, וואס קאן נאך קומען אויף מיר, אויב איהר ווילט, קאנט איהר דא בלייבען - איך נישט. —

ווען ראכעליא איז שוין געווען מיט אלעם פערטיג און געשטאנען ביים שפיגעל און אנגעפודירט זיך, איז צו איהר צוגעגאנגען דער ה' ר. און מיט

קאַנט איהר זיך שוין פאַרשטעלען ווי אזוי זיצונגען זעהען אויס! ווי אזוי „החלטות“ ווערען אָנגענומען „איינשטימיג“, ווי אַזוי „מ'הויבט די הענד“ ווי אַזוי „מ'קלויבט“, ווי אַזוי מ'בעל הבית'עוועט, ווי אזוי ס'קומט צום אויסדריק אַ וואָרט קריטיק.

נאָר — צוריק צום „ענין“.

איין זאך האָבען זיי אָבער יאָ אויסגעפיהרט די אַברופערס:

האָט זיך אמאָל אַ פאַנישער משׂינאוניק, אַנ'אַלטער שנאַפּס-קאַפּיטאַן איינגע'עקשנ'ט דוקא צו ווערען בעוואוסט, דוקא צו „שטיין“ אין בלאַט.

געקלערט און געקלערט — און געפאַלען אויף אַנ'עכט פאַנישען אויפטהו:

אריינגע'שהכל'ט אַנ'אַרשין „וואָדקא“ צ'מזיק'ט זיך מיט א פאַר חברים און א ציה-אויס זיך געטהון אויף דער אדמה.

די המצאה — אַנ'אויסגעצייכענטע:

אויפ'ן צווייטען טאָג האָט זיך בעוויזען אין שטאָדטישענבלאַט „א בכבוד'ע“ נאָטיץ בזה"אי לישנא:

„נעכטען 9 א זייגער אָווענד האָט די פּאָליציי געפינען אין רינשטאָק אַ שכור'ען און א צו'הרג'עטען דעם דיעיסטווויטעלני סטאַטסקי סאָוויעטניק איוואן ניקיפאראוויטש אקאקיעוו“.

ר'האָט אויסגעפיהרט — דער פאַנישער שהכל-מייסטער, ר'איז „געשטאַנען“ אין בלאַט.

אויב זיי איז אויך אין דעם געגאַנגען, צו שטעהן אין בלאַט, — דאַן האָבען זיי טאַקי אויסגעפיהרט, זענען זיי טאַקי „מפורסם“ געוואָרען, זענען זיי „גישטאַנען“ אין בלאַט.

די אַברופערס.

שוין איינמאָל געשטאַנען.

מ—ר.

שוואַכע אויסזיכטען פאַר דער יודישער פאַרשטעהערשאַפט
אין דער ניי-געוועהלטער ליידונג פון ראַדאָמער קר.-קאַסע.

בין צו די וואַהלען צום ראַט פון דער קראַנקען-קאַסע אין ראַדאָם איז שוין נישט ווייט און ראַך הערשט הן אין די אידישע אַרבייטער-רייהען און הן ביי די אידישע אַרבייט'ס-געבער א פערשלאָפענע אַפּאַטיע.

די קאָניונקטור — סיי פאַר די אידישע אַרבייטער און סיי פאַר די אַרבייט'ס-געבער — איז נישט קיין גינסטיגע. די צאָהל אידישע וואַהל-בערעכטיגטע איז א גאַנץ קליינע, אין בעצוג פון דער פראָפּאָרציאָנעלער פערהעלטניש פון דער נישט-אידישע, קארגע צעהן פראָצענט. דער טערמין פון נאָכקאָנטראָלירען די וועהלער-רשימות איז שוין לאַנג פערביי און אויפ'ן סך פון אויסצוגען קאָן מען שוין פעל-וויניג פעסטשטעלען, אַז אויף הכער עלף טויזענד וואַהל-בערעכטיגטע אין די אידישע וועהלער בין טויזענד זעי מצב איז שוין מיט דעם א קלאָגענדיגער, וואָס די אידישע רעפּרעזענטאַנץ זעהט זיך פאַר צו זיין א קליינע. צו אַזאַ מצב איז אפשר געוואָרען בכיון צוגעפירט... שוין אַ לענגערע צייט האָט אַלץ געשמעקט מיט וואַהלען, נאָר שוין איינמאָל געוואָרען אָפּגעלייגט, האָט מען טאַקע נאָכגעלאָזט די לייצעס, מ'האָט זיך נישט געקימערט, אז דער אידישער אַרבייטער, אָדער אָנגעשטעלטער זאָל זיין פערשריבען, מ'האָט נישט שטאַרק מקפיד געווען, אזויפיל לטובת די אידישע אַרבייטס-געבער, גיכער מיט דער אויסרעכענטקייט נאָך וואָס אזויפיל אידישע שטימען, בעסער נאָך אַלעס. ווען אַ סך אידישע פערזיכערטע וועט גאָר נישט אָבשרייקען, דאַמאָלס וועט מען שוין צוהיטען...

דאָס אַלץ איז א געשעהענער פאַקט, וויאזוי זשע קאָן ווייטער אויסזעהען? אויף דרייסיג ראַטמענער פון דער אַרבייטער קוריע איז דאַ אויסזיכטען, זאָלען מיר זאָגען, ביז דריי אידישע ראַטמענער, לויט דער פּראָפּאָרציע, אַנשטאָט זעקס ביז היינט: 4 פון פּועלי-ציון און 2 פון בונד. צו האָבען אַ פערטרעטונג אין פערוואַלטונג ברויך מען האָבען פינף ראַט-שטימען, ווי זשע וועט טאַקע זיין? אויף א צושפּליטערונג אין די פּוילישע רייהען רעכענען איז אויך נישט קאָנסעקווענט. און די היגע פּ. פּ. ס. האָט די רעוואָליוציאָנערע פראַקציע נישט די מינדעסטע השפעה, אזוי, אַז אין די פּ. פּ. ס. וועט צו קיין צוויי ליסטעס נישט קומען. רעכענען קאָן מען אויף אַ ליסטע פון די רויטע, כאַדעקעס. אַביסעל רעכענע שאַנסירונגען און אפשר מעסיגע אויך. דאָס אַלץ קאָן נישט הייבען קיין וויכטיגען אויסגאַנג לטובת די אידישע אַרבייטער-רייהען, ווייל סוף כל סוף די פּראָפּאָרציע פון אידישע בין נישט-אידישע איז אַזאַ גרויסע, אַז דאָס קאָן נישט קומען אין בעטראַכט.

ווי אזוי זעהט אויס איגערהאַלב אין דער אידישער אַרבייטער-גאַס. דריי פאַקטאָרען קומען אין בעטראַכט ביי די יעצטיגע וואַהלען צו דער קראַנקען-קאַסע: פּועלי-ציון, וועלכע האָט ביז אַצינד געהאַט פיער מיטגלידער אין ראַט און איינעם אין פערוואַלטונג, בונד מיט צוויי מיטגלידער אין ראַט און דער דריטער איז די פּועלי אמוני ישראל, וועלכע טרעט, אַגב, ארויס צום ערשטען מאָל אין היגען עפענטליכען לעבען. דער וואַהל-קאַמפּף וועט זיך צופלאַקערען, ווי דער שטייגער איז, יעדע פּאַרטיי וועט וועלען דערהאַלטען איהר פּרעסטיזש און ציהען שטימען פאַר איהר ליסטע. אַנית קיין גרויסע וואַהל-לאָזונגען זענען נישט דאַ. דיפערענקייט איז אַ בעגרעניצטע. ס'האַנדעלט זיך נור וועגען סאַצ'אַלע הילף אויפ'ן מעדיצינישען געביעט און נאָך איינגע פראַגען, וועלכע מ'קאָן בעטראַכטען פאַר ספּעציפיש אידישע, זוי צו-נעמען אידישע בעאַמטע א.ד.גל. אָבער נישט קוקענדיג אויף דעם וועט פאָרט נישט זיין קיין שום פּאַרטיי, וועלכע זאָל קאָנען אָבציהען אַלע שטימען. אין רעזולטאַט ביי אַצושפּליטערונג פון די אַרבייטער כחות, וואָלט מען אפילו נישט אדורכגעפיהרט קיין איין ראַט-מיטגליד. אייפער דעם דאַרפט מען נעמען אין אַכט די אַלטע פּראַקטישע ערפאַהרונג און אפילו ביי דער שטאַרקסטער וואַהל אַגיטאַציע איז די פרעקווענץ נישט קיין גרויסע ביי אידישע וועהלער, ס'דערגרייכט מעהרסטענטייל ביז זעכציג פּראָצענט. ממילא זיך אויך רעכענען מיט דעם וואָס אַביסעל אידישע שטימען וועלען אויך אַבציהען די רויטע און וואָס זשע הטט טאַקי זיין? זאָל די אידישע פערזיכערטע אין דער היגער קראַנקען קאַסע נישט האָבען צו ווענדען זיך צו וועמען און דער צייט ווען זיי וועלען ווערען בעוולה? דער מצב איז שוין גענוג קלאָגענדיג דערמיט וואָס ס'איז נישט דאַ קיין אויסזיכט אויף אַ אידישען פערוואַלטונג'ס מיטגליד. ווי מ'זעהט אויך פאַר אין ראַט זעלבע ביי די אַרבייטס-געבער. אויך ביי זיי איז עס נישט פריגעלדיג און וואַרשיינליך וועט פון דער קוריע נישט זיין קיין אידישער פעריוואַלט.-מיטגליד. די פערוואַלטונג

דעסטוועגען ראַכעליא געפיהלט מיט איהר פרויען-אינסטינקט, אַז דאָס איז נישט מעהר ווי אַ אויסרייד און, אַז אין דער אמת'ען איז ה' ר. אייטען מיט דעם צו ערקלערען זיך אין איהר צופעליגערווייזע אין ליבע.

און ראַכעליא האָט טאַקע קיין טעות נישט געהאַט.

מ'איז געבליבען זאַלבעדריט אין וויען, מיט אַלע כחות האָט מען זיך בעמיהט נישט צו פאַלען ביי זיך. כדי זיך צו אונטערגעבען קוראַזש איז מען געגאַנגען אין קינאָ טעאַטער, אויף קאָנצערטען און די גאַנצע צייט האָט זיך ה' ר. געהאַלטען מעהר פון דער נאָהנט פון ראַכעליאַ. ער האָט פאַר א הר גע-

(פאָרטזעצונג קומט)

וועט אזוי נאך זיין אידען-ריין.

די טריקענע ציפער זאגען אונז, אז די פערספעקטיוו איז א טרויריגע און ס'בלייבט נור איבער די הייסטסטע ווענדונג צו אונזערע פארטיי פיהרער: ווען איהר פארטיי-פיהרער וועט גאר נישט וועלען מותר זיין, אז א פערשטענדיגונג צווישען אייך זאל קומען, ווען איהר וועט אייך נישט בעמיהען, אז ס'זאל קאנען קומען צו א קאנסאלידירונג פון אידישען ארבייטער-פראנט בכדי איינהייטליך צוצוטרעטען צו די וואהלען אז מ'זאל נאך קאנען כאטש האבען א רעפרעזענטאנץ אין דער צונעשניטענער מאס, וועט די ארבייטער-מאסע, די וועלכע טרעפט זיך טאג איין טאג אויס מיט דער נויטיגקייט פון דער מעדיצינישער הילף אייך געוויס נישט מוחל זיין.

ס'ווילט זיך אויך הענדען צו די פועלי אמוני ישראל: פיי די יצעטיגע וואהלען איז נישט די צייט, אז איהר זאלט אייך פערמעסטען מיט אייערע כחות אויף דער אידישער גאס, די צאהל וואהל בערעכטיגטע בכלל איז זעהר א קליינע און אויסער דעם בין איך אין צווייפעל צי האט איהר שוין אויסגעשולט פאסיגע פערזאנען, וועלכע זאלן קאנען זיין פעהיג צו פערטיידיגען די ארבייטער אינטערעסען אין דער קראנקען קאסע. ס'וועט זיין א כאך גלייכער פאר די ארבייטער אפילו אין וועפענס נאמען איהר רעדט.

ל. פישמאן

וואס הערט זיך אין ראדאם.

אימפאזאנטע פייערונג אין ראדאם לכבוד דעם 10-יעהריגען יובל פון פוילענס אונאבהענגיגקייט.

היינטיגען זונטאג, דעם 11 נאוועמבער, אין טאג פון דעם 10-יעהריגען יובל פון פוילענס אונאבהענגיגקייט האט די שטאדט אנגענומען א אויסערגעוועהנליכען יום טוב דיגען כאראקטער. די גאסען ריין אויסגעקעהרט, די שויפענסטער, באלקאנען, פראנטען פון די הייזער — הערליך דעקארירט. איבער די גאסען האבען מיט פעהנער און מוזיק געצויגען די צוגען פון ארגאניזאציעס, פראפעסיאנעלע פעראיינען, מיליטער-אבטיילונגען, פייערלעשער און פטשעלצעס-אבטיילונגען.

אין אלע געבעטהייזער זענען פארגעקומען פייערליכע גאטעס-דיענסטען.

פון באלד בעגינען-אן זונטאג אין די בעוועגונג אויף דער פרינצ-פאלער לובלינער גאס געווען א לעבהאפטע. ס'האבען שפאצירט טויזענדטער מענשען מיט ענטוזיאסטישע אויסדריקען אויף די געזיכטער אלס צייכען פון גרויסער פרייד צוליב דעם געדענק-טאג פון פוילענס בעפרייאונג.

פון אלע עקען שטאדט פון די פארשטעדט, און די ארומיגע דערפער זענען אנגעקומען מאסען מענשען און דער אלגעמיינער שטראם האט זיך געצויגען צום פלאץ פון דריטען מאי, וואו א ים מיט מענשען האט בעדעקט דעם גרויסען שטח. אויפ'ן זעלבען פלאץ האט דער 72 פולק דעפילירט מיט'ן גלאנץ פון געווער. ס'זענען געהאלטען געווארען פייערליכע רעדעס. אויפ'ן קבר פון אונבעקאנטען זעלנער נעבען די קירכע זענען אוועקגעלעגט געווארען גרויסארטיגע קרענץ.

דער היגער סטשעלעץ פעראיין האט אין זעלבען טאג אין דער פריה בשעת דער גרויסער מאניפעסטאציע אויפ'ן פלאץ דריטער מאי בענייט א פאהן, צווישען פערשירענע פארשטעהער, וועלכע דער „סטשעלעץ" האט מכבד געווען אריינצוקלאפן נעגעל אין פאהן, אין אויך געווען הר' קעסטענבערג.

אין זעלבען טאג זענען פארגעקומען אין אלע טיילען שטאדט אקאדעמיעס, רעספעראטען, קאנצערטען, בעלער און פערוויילונגען.

דער יודישער אנטייל אין די פייערונג.

דעם יום-טוב פון דעם 10 יעהריגען יובל פון פוילענס אונאבהענגיגקייט האט די יודישע בעפעלקערונג אין ראדאם אויפגענומען מיט'ן גרעסטען יראת הכבוד און די טיעפסטע פרייד-געפיהלען. די יודישע באלקאנען, פענסטער זענען געווען גרויסארטיג בעפוצט. דער גאנצער פאדערשטער פראנט פון גמינע-בנין איז געווען פראכטפול אויסגעציערט. די ספעציעל-איינגעארדענטע דעקאראציעס מיט די גירלאנדען און לאמפען, בעזונדער מיט די גרויסע מאיעסטעטישע בילדער פון פרעזידענט מאשטשיצקי און מארשאל פילסודסקי, האבען געמאכט א אימפאזאנטען איינדרוק. אויך דער שכנות'דיגער באלקאן פון הר' קעסטענבערג איז געווען איינגענארטיג און הערליך דעקארירט. ביידע דעקאראטיווע אויסשטאטונגען האבען געצויגען אויף זיך די אויפמערקזאמקייט פון טויזענדטער מענשען.

פייערליכע מאניפעסטאציע פון די יודישע האנדווערקער.

א גאר שטארקען אנטייל אין די פייערונגען האבען גענומען די ראדאמער יודישע האנדווערקער. דער באלקאן פון קלוב און די באלקאנען מיט די פענסטער פון קאאפעראטיוו „פורחיט" און האנדווערקער-באנק זענען געווען זעלטען-שעהן אילומינירט מיט בעזונדערע אויפשריפטען און לאזונגען לכבוד פוילענ'ס גרויסען יום-טוב. די בעטייליגונג פון ראדאמער יודישען ארגאניזירטען האנדווערקערטום מיט איהרע בעזונדערע אינסטיטוציעס האט זיך דייטליך אויסגעטיילט און בולט זיך ארויסגעזעהן. דאס מאהל האט דאס ראדאמער יודישע האנדווערקערטום ווידער אמאהל בעוויזען זיין מעכטיגען אנזעהן אויף דער יודישער גאס און אין דער געזעלשאפטליכער בעוועגונג.

דער אקטיווער אנטייל פון סוחרים-פעראיין.

דאס היגע יודישע סוחרים'טום האט אין דער 10-יעהריגער פייערונג פון פוילענס בעפרייאונג גענומען אן אקטיווען אנטייל.

צום פייערונג'ס-קאמיטעט, אין איינגעלאדען געווארען אייך דער היגער יוד. סוחרים-פעראיין, וועמען ס האט רעפרעזענטירט ה' נ. זיגמאן.

אינ'ם טאג פון דער טייערונג האבען צוזאמען מיט די פוילישע אויך די יודישע סוחרים, דורך זייערע דעלעגאטען, ה"ה נ. זיגמאן, פ. לאנדוי, י. אדלער און קוראיזער געלעגט א קראנץ אויפ'ן קבר פונ'ם אונבעקאנטען זעלנער.

אין דער אקאדעמיע האבען זיך בעטייליגט פצד דעם סוחרים-פעראיין די ה"ה: זיגמאן, ח. בירענבוים, אדלער, קוראיזער און י. לאנדאו.

אויפ'ן רוף פון סוחרים-פעראיין האבען די היגע סוחרים אויף א אימפאזאנטען אופן דעקארירט זייערע געשעפטען.

גאטעס-דיענסט אין דער שטאדטישער שוהל.

זונטאג 10 פריה איז אין דער היגער גרויסער שוהל פארגעקומען א פייערליכער גאטעס-דיענסט לכבוד דעם גרויסען היסטארישען טאג. די שוהל איז געווען איבערפולט פון די קינדער פון די פאוושעכנע שולען, חדרים, תלמוד תורה און פון בית-יתומים. דער שוהל-חזן ה' יאפע מיט'ן כאר האבען געזונגען עטליכע קאפיטלעך תהלים און דעם פוילישען הימן.

ס'איז פערדריסליך, וואס די ארדנונג אין שוהל איז פריהער נישט געווען ווי געהעריג אויסגעארבייט, צוליעב וואס די שילער פון דער איינציגער יודישער גימנאזיע „פשיאטשול חיעדזי" האבען שוין נישט געפונען קיין ערטער פאר זיך אין שוהל און געמוזט בלייבען שטעהן אין דרויסען.

די גמינע ענטהילט א מארמארענעם געדענק-טאוועל אויף די קברים פון די געפאלענע יודישע זעלנער.

זונטאג אזייגער 12 בייטאג, האט די גמינע אבגעדעקט אויפ'ן יודישען בית-עולם א גרויסען מארמארענעם געדענקשטיין אויף די קברים פון א גרופע יודישע זעלנער, וועלכע זענען געפאלען אין די קאמף-שלאכטען פאר פוילענס בעפרייאונג.

ביי דער ענטהילונג זענען אנוועזענד געווען דאזארעס, פארשטעהער פון יודישע אינסטיטוציעס. דער ה' סטאראסטא גאלינסקי, פרעזידענט גזשעשנאראזסקי און דער פרעזעס פון פוילישען סוחרים-פעראיין, ה' חיערזשביצקי.

דער ה' סטאראסטא איז בעהערט געווארען מיט איבערשניידען די באנד פון דענקמאהל. ביי דער ענטהילונג פון געדענק טאוועל האט פראפ. פלטיאל מושקאטבליטה געהאלטען א שעהנע רעדע געווידמעט דער פרייהייט'ס-קאמף פאר פוילען מצד די יודישע געפאלענע זעלנער. א קורצע, אבער זאכליכע און אינהאלטסרייכע רעדע האט געהאלטען דער סטאראסטא ה' גאלינסקי, וואס האט געמאכט א שטארקען איינדרוק אויף אלע אנוועזענדע.

בעטייליגונג פון „ברית-טרומפעלדאר".

אין דער תחית המתים-פייערונג פון פוילען האט זיך אויך בעטייליגט די ציוניסטיש-רעוויזיאניסטישע יוגענד „ברית טרומפעלדאר", וועלכע האט מארשירט אין א אבטיילונג פון 20 מאן מיט א ווייס-בלויען פאהן אין שוהל אריין. פון דארט זענען זיי אוועק אויסן

יודישען בית־עלמין, דריטער מאי, וואו זיי האבען אוועקגעלעגט א הערליכען קראנץ אויפ'ן קבר פון די גרויסע יודישע זעלנער, וואס זענען געפאלען ביי דער ערא־בערונג'ס־קאמפען פאר פוילענס אונאבהענגיגקייט. ביינאכט האט ברית טרומפעלדאר דעפילירט איבער די גאסען מיט שטורקאצען און סאלוטירט ביי דער גמינע, פאר די בילדער פון פרעזידענט מאשטשיצקי און מארשאל פילסודסקי.

ספעציעלע זיצונג אין גמינע

שבת־צונאכטס איז אין גמינע אבגע־האלטען געווארען א פייערליכע זיצונג. דער פרעזעס האט גערעדט וועגען דער בעדייטונג פון טאג. ס'איז אנגענומען געווארען א בעשלוס צו בויען א שוהל אויפ'ן נאמען פון דער 10־יעהריגער אינאבהענגיגקייט פון פוילען אין צו דעם צוועק איז אסיגנירט געווארען 250 טויזענד זלאטעס.

דער פרנס מרדכי לייב פישמאן האט אריינגעטראגען א פארשלאג, אז די יו־דישע קהלה אין ראדאם זאל אין איהר נאמען איינשרייבען פוילענס יובל לזכרון אין גאלדענעם בוך פון קרן קימת. דער פארשלאג האט ארויסגערו־פען א דעבאטע. ה' קעניגסבערג האט זיך ארויסגעזאגט דאגעגען מיט'ן מא־טיוו, אז דער יום־טוב זאל נישט טרא־גען קיין פארטיי־כאראקטער. ביי דער אבשטימונג איז דער פארשלאג אדורכ־בעגאנגען מיט 9 שטימען. געגען זענען געווען 4 און 4 האבען זיך אבגעהאל־טען.

בעת דער זיצונג איז מצד דער מאכט אנוועזענד געווען דער וויצע־סטאראסטא ד"ר שיצער.

דער פייערליכער אויסזעהן פון שטאדט.

שבת־צונאכט און זונטאג ביינאכט איז די שטאדט געווען איינגעטונקען אין א ים ליכט. מיט טויזענדער פער־שידענפארביגע עלעקטרישע לעמפעלעך איז געווען בעלויכטען די רעגירונגס־און קאמונאלע אינסטיטוציעס, ווי די סטא־ראסטווא, מאגיסטראט, באהן־דירעקציע, סיימיק, געריכטען, פאסט, באהן־סטאנצ־יע, וויטוואורניא־בראן, „באנק פאלסקי“ און פיל טריאומף־טויערען.

דעקארירט און אריגינעל בעפוצט איז אויך געווען דער יודישער ביר־גער־פעראיין לובלינער 40.

זונטאג ביינאכט איז פארגעקומען אין סיימיק א ראוט, אויף וועלכען ס'זענען געווען פערטרעטען פון די יודישע אינ־סטיטוציעס די ה"ה: משה רובינשטיין (פרעזעס פון האנדווערקער־קלוב) אדוו. אטלאס, צמח בוימאן (האנד.־קלוב) און די ה"ה: נ. זיגמאן, חיים בירענבוים, יאקיב אדלער, קוראווער, ה. לאנדוי (סוחרים־פעראיין).

טעלעגראפישע בעגריסונג פון „ראדאמער־קעלצער לעבען" צום קעלצער וואיעוואדא

ווי מיר האבען שוין אין פאריגען נומער געמאלדען, האט דער קעלצער וואיעוואדא איינגעלאדעט אונזער רעד. ה' הערץ אויפ'ן רעפרעזענטאציאנס־ראוט, וואס איז אראנזשירט געווארען אין די זאהלען פון דער קעלצער וואי־יעוואודזטווא. דערויף האט אונזער רע־דאקטאר ארויסגעשיקט פאלגענדע טע־לעגראמע:

צו דער וואיעוואדזטווא אין קעלץ.

איך בעדויער שטארק, וואס איך האב נישט די מעגליכקייט פערזענליך צו געניסען פון דער ווערטפולער איינ־לאדונג אויפ'ן היינטיגען רעפרעזענ־טאציאנס־ראוט. איך שיק דעריבער מיי־נע הערצליכסטע גליקוואונשען און איך דריק אויס מיין אמת'ע פרייד אין צו־זאמענהאנג מיט'ן היסטארישען אקט פון אויפשטעהן צו תחיית המתים פון אונזער גרויס פאטערלאנד פוילען.

מיט טיפער אכטונג **מ. הערץ.**

רעד. פון „ראד.־קעלצער לעבען"

— אין ראדאם. —

זיצונג אין שטאדט־ראט.

היינטיגען מאנטאג איז אין צוזאמענ־האנג מיט דער אונאבהענגיגקייט'ס־פייערונג פארגעקומען א זיצונג אין שטאדט־ראט, אויף וועלכער ס'זענען געווען פערבעטען דער ה' סטאראסטא און אנגעזעהענע געסט. נאכדעם ווי דער פארזיצענדער ד"ר קלעמס קראוז לאדעט־איין צום פרעזידיום טיש אלס אסעסארען די ראטמענער ה"ה מארק פינקעלשטיין (פועלי ציון) און קלא־שינסקי (פ. פ. ס.) עפענט ער די זיצונג אין וועלכער ער גיעט־איבער ווי מיט 10 יאהר צוריק האט ער איבערגענו־מען די מאכט פון עסטרייכישען אקו־פאציע־קאמענדאט אין דער שטאדט ראדאם, קוויאטקאווסקי.

ד"ר קלעמס קראוז שילדערט אין א שפאנענדער פארם די היסטארישע געשעהענישען פון יענע טעג און דער־ציילט ווען ער איז געקומען צום זעל־בען קאמענדאנט אין דער שפיץ פון א דעלעגאציע פוילישע בירגער ער זאל איבערגעבען די מאכט פון דער שטאדט אין זייערע הענד־ האט קוויאטקאווסקי נישט איינגעשטימט און טעלעפאנירט צו דער עסטרייכישער מיליטערישער מאכט, זיך ווענדענדיג נאך א אינטער־ווענץ מצד דער מיליטערישער הילף. אבער פון דארט האט מען שוין נישט גע־ענטפערט, ווייל דארט האבען שוין די היגע פאליאקען ענטוואפענט דאס מי־ליטער.

דער שט.־ראט האט אנגענומען א בעשלוס, אז צום אנדענק פון פוילענס בעפרייאונג זאל דער מאגיסטראט אסיג־נירען 60 טויזענד זלאטעס אויף א הויז, וואס זאל ערנעהרען און אויפהאלטען ארימע קאליקעס, יתומים און וואו דאקטוירים זאלען ערטיילען אומזיסט מעדיצינישע הילף פאר ארימע קראנקע.

דער מאגיסטראט איז בעאויפטראגט געווארען מאמענטאל צו פערווירקליכען דעם פלאן און תיכף צוטרעטען צו שאפען דאס הויז פאר דעם צוועק.

דער ברויט־מאנגעל אין שטאדט.

שוין צוויי וואכען ווי אין שטאדט פיהלט זיך א מאנגעל אין ברויט. די סבה נעמט זיך דערפון, וואס די בע־קער'ס פערלאנגען, אז די מאכט זאל זיי ערלויבען צו העכערען מיט עטלי־כע גראשען אויפ'ן קילא ברויט. דער מאגיסטראט שטעלט א ווידערשטאנד די הוספה־פאדערונג פון די בעקער'ס, נע־מענדיג אין בעטראכט דעם מאטיוו, וואס דער ארבייטער־קלאס און בכלל דער קריטיש־געקוועהלטער מענש איז נישט אימשטאנד, אז ס'זאל איהם קאס־טען דער ערשטער פראדוקט, אפילו מיט איינינע גראשען טייערער. די בע־קער פון זייער זייט ערקלערען אבער אז זיי קאנען נישט אנדערש בע־שטעהן און חייזען אויף דורך ציפער־דיגע קאלקולאציעס, צוליב וועלכע זיי זענען געצווינגען צו הויבען די פרייז.

ס'האנדעלט זיך נעמליך אין 5 גרא־שען אויף א קילא. די בעקער'ס פער־לאנגען 54 גראשען פאר א קילא און דאס מאגיסטראט וויל אנדערש נישט בעשטעהן נאר אויף 49 גראשען.

וועגען אט דער שטרייט־פראגע ווערט שוין אונטערגעהאנדעלט קנאפע צוויי וואכען. ס'זענען שוין צו דעם צוועק פארגעקומען פיל בעראטונגען צווישען די פארשטעהער פון די בע־קער'ס צוזאמען מיט די פארשטעהער פון דער לאקאלער מאכט און מאגיס־טראט. ביז יעצט, בשעת מיר שרייבען די שורות, שטעהט נאך אלץ דער ענין ברויט אויף א טוידטען פונקט און צו קיין אויסגלייך איז נאך פארלויפיג נישט געקומען.

פון האנדווערקער־קלוב.

צוליב דעם וואס בייב קאנטראלירען די דאקומענטען, וועלכע זענען אנגע־געבען געווארען אין דער סטאראסטווע אין צוזאמענהאנג מיט דער רעיעס־טראציע אום צו בעקומען די האנד־ווערקער־קארטע, ווערט אויפמערקזאם געמאכט די אלע האנדווערקער, וועל־כע בעקומען אויפפאדערונגען פון דער סטאראסטווע, אז זיי זאלען גלייך צו־שטעלען אלע געפאדערטע דאקומענ־טען.

עס ווערט געווארענט די פעראינטע־רעסירטע נישט גרינגצושעצען די אויפ־פאדערונג, ווייל אין געגענפאל וועט אהן ריקזיכט געמאכט ווערען פראטא־קאלען און קארעס און אפילו פערמא־כען דיווארשטאטען.

* * *

די האנדווערקער, וועלכע פיהרען סיי מלאכה סיי האנדעל, ווי בעקער טאנדייטער, אבאוויניקעס און אנדערע. מוזען רעיעסטרירען זייער האנדעלס־אונטערנעמונג.

סעק. ש סטראוושינסקי.

וועגען קאנסאלידאציע בנוגע די וואהלען פון קר.־קאסע.

(ערקלערונג פון ראטמאן סטודניע)

אין שייכות מיט די נאטיצען וועגען דער פעראייניגונג בנוגע די וואהלען צו דער קראנקען־קאסע, ערקלער איך, אז איך פון מיין זייט דריק אויס די פולסטע גרייטקייט צו א קאנסאלידאציע, נעמענדיג אין בעטראכט דעם ערנסטען מאמענט און וויסענדיג, אז אהן א פער־איינינונג פון אלע יודישע ארבייטער־פארטייען דראהט א געפאהר, אז די יודישע ארבייטער־פערזיכערטע זאלען נישט האבען קיין יודישע פערטרעטונג. דערביי מאך איך אויפמערקזאם דעם חבר פייגענבוים, אז אויב ער מיינט דאס ערנסט און נישט דערפיהרען צו אזעלכע אונטערהאנדלונגען, וואס זענען פארגעקומען בעת די לעצטע שט.־ראט־וואהלען, ווי ער געדענקט דאס גאנץ גוט,—זאלען פון זיין זייט געמאכט ווע־רען קאנקרעטע, רעאלע שריט אויף דעם געביעט, וועלכע זאלען איבער־צייגען, אז פון זיין זייט איז דא א גוטער און אויפריכטיג־ערנסטער ווילען צו אזא פעראייניגונג, און נישט מאכען אפהענגיג די יודישע ארבייטער־קאנ־

בעקאנטמאכונג.

דערמיט האב איך דעם כבוד בעקאנט צו מאכען די יודישע בעפעלקערונג פון ראדאם און אומגעגענד

אז מיין לאנג-עקזיסטירענד מאנופאקטור-געשעפט איז פון רוויינסקא 23 איבערגעטראגען געווארען אויף לובלינער 7 פראנט

און איז פערזעהן מיט א גרויסען לאגער פון פערשידענע סחורות ווי: טוך, קאמגארן, קארטען אויך א גרויסער דאמען-שטאפען ווי: זיידענס אויסוואהל פון א. ד. גל.

רעעלע פרייזען, ביי די בעסטע בעדינגונגען!

מיט אכטונג

שמואל קארמאן לובלינער 7 פראנט.

סאלידאציע אן די פ. פ. ס. אזוי ווי ס'איז סאקכיש געשעהען בעת די אויבענדערמאנטע וואהלען פון שט.-ראט. פון מיין זייט, צוליב די גאנצקייט און ניט צושפליטערן די ארבייטער-רייהען, איז אויס'ן וועג צו א קאנסאלידאציע בעת די נעכסטע קר.-קאסע-וואהלען ניטא קיין שום מניעה.

אבער ווייל איך דורכגעהענדיג דערמאנען דעם פאקט מיט'ן בינדישען דעלעגאט 'ח' זיבערט פון ווארשא אויף א געמיינזאמע בעראטונג ביי די שטאדט-ראט וואהלען, וועלכער האט דאן ביי-געלעגט פערש־דענע אויפרופען ארויס-געגעבען פון די פ. צ. אין ווארשא געגען דער פ. פ. ס. ווי דער חבר פיי-געגבוים געדענקט געווים. איז דאס געווען א שטערונג צו דער דאמאלסדיגער פאראייניגונג. איך בעמערק דאס דער-פאר, אז אזעלכע פאלען זאלען זיך מעהר ניט איבער'חזר'ען און ס'זאל ארויס-געוויזען ווערען א איבערצייגענדער און ערנסטער ווילען פאר א קאנסאלידאציע צו די פארשטעהענדע וואהלען פון קראנקען-קאסע.

ד. סטודניע.

Od wielu lat już istniejące

Biuro Próśb TŁOMACZEŃ i PRZEPISYWAŃ

p. f. „PROLITEX"

RADOM, WAŁOWA 5, oficyna I-e piętro.

USKUTECZNIA

Podania, skargi, opozycje, apelacje w sprawach cywilnych, karnych oraz rekursy do wszystkich urzędów państwowych i administracyjnych.

KORESPONDENCJA HANDLOWA

i nadal, jak w latach ubiegłych ZAŁATWIA

WYKUPYWANIE PATENTÓW NA ROK 1929

פון סוחרים-פעראיין

די פערוואלטונג פון סוחרים-פעראיין מאכט בעקאנט, אז עס איז געבליבען נאר א פאר טעג צייט צו רעיעסטרידען זיך. די רעיעסטראציע פיהרט דורך דער סעקרעטאריאט פון סוחרים-פעראיין יעדען טאג אין אמט-שעה'ן.

צייט א פאר וואכען איז געשאפען געווארען א יורידישער רעסארט, מיט וועלכען ס'פירט-אן אנ'אפליקאנט-אדוואקאט.

עס ווערען ערטיילט יעדען טאג יורידישע עצות דינסטאג און דאנערשטאג פון 8—9 אווענד.

ס'געהען וואהלען

דער בעסטער סימן, אז די וואהלען צו דער קהלה זענען נאהנט, איז דאס, וואס אויפ'ן ראדאמער ברוק האט זיך בוויזען א וואהל-בלעטעל, וואס איז אנגעפילט געווארען כמעט בלויז פון גמינע-לייט. שוין זייט לאנגע חדשים נעהען ארום די גמינע-לייט מיט זייערע בעלפערס און זאמלען צונויף געלד אויף א „צאטונג".

ווי לאנג דאס וואהל-בלעטעל וועט עקזיסטירען איז אבהענגיג דערפון, אויף ווי לאנג דאס צונויפגעזוכענע געלד וועט קלעקען.

„ראדאמער-קעלצער לעבען" ערשיינט אלס טאג-צייטונג

ווי מיר האבען שוין מיטגעטיילט אונזערע לעזער הויבט-אן אין גיכען ערשיינען אונזער צייטונג אלס טאג-צייטונג אין גרויסען פארמאט.

אונזער טאג-צייטונג וועט ארומנעמען דאס אלגעמיין-פאליטישע לעבען אין לאנד און ברענגען די פרישסטע ידיעות וועגען אלע געשעהענישען, ערשיינונגען און פאסירונגען אין דער מדינה, ווי אויך פון אויסלאנד.

אין אונזער טאג-צייטונג וועלען רע-גולער און סיסטעמאטיש מיטארבייטען די בעסטע זשורנאליסטישע, פובליציסטישע און ליטעראריש כחות. אין אונזער טאג-צייטונג זענען אנגאזשירט די בעסטע קארעספאנדענטען פון אלע צענטער'ס פון לאנד גופא און אויך פון אויסלאנד.

אונזער טאג-צייטונג וועט אביעקטיוו און וואהרהאפטיג אבשפיגלען אלע אקטועלע פראגען, וואס שייך דער ווירט-שאפטליכער און עקאנאמישער לאגע בכלל און פון דער יודישער בפרט.

אונזער טאג-צייטונג וועט געבען טאג-טעגליך פרישע נייעס פון אונזער שטאדט-וועט יעדער געשעהעניש פון אלע טיילען און ווינקלען פון און ארום ראדאם תיכף מיטגעטיילט אין דער גענויעסטער קלארקייט די לעזער, וועלכע וועלען אזוי נאך האבען א פאלקאמע צייטונג מיט די פרישסטע ידיעות פון אלע אינלענדישע און אויסלענדישע צווייגען און געביטען צוזאמען מיט ארטיג טעגליך צאפלדיג נייעס פון ראדאם.

אונזער טעגליכע צייטונג וועט ערשיי-נען אין דער גרויס פון די ווארשאווער צייטונגען און וועט קאסטען בילליג און מיט זיין גרינגקייט, לעבעדיגקייט און אונפארטייאישקייט זיין צוגענגליך פאר די ברייטסטע מאסען פון אונזער שטאדט.

גאר קירצליך וועט די ערשיינונג פון אונזער טעגליכע צייטונג זיין א געשעהענער פאקט און וועט טאג-ביי-טאג ברענגען יעדען פריהמארגען די פרישסטע ארטיגע נייעס פון קליינסטען ביז גרעסטען און אלץ וואס קאן נאר ארויסרופען אינטערעס ביי אונזערע לעזער.

עטליכע ווערטער וועגען „בר-כוכבא"

(צוגעשיקט)

אין צוזאמענהאנג מיט די לעצטע מיספערשטענדעניש... מיספראלגען פון דער היגער ספארט-געזעלשאפט „בר-כוכבא" לאזט זיך מערקען א געוויסע אפאטיע אין די קרייזען, וועלכע האבען א געוויסע סימפאטיע פאר דער אלגעמיינער ספארט-בעוועגונג אין ראדאם. גלייכצייטיג זוכען די מענשען ניט געשטויגענע סיבות, וועלכע זאלען כלומרשט האבען גורם געווען צו דער אפשוואכונג פון דער „בר כוכבא"-מאנשאפט, זעהענדיג אין א געוויסע מאס די שולד אין דער ליטונג אין צוזאמענהאנג מיט דער ענטשטאנענער דיסציפלינלאזיגקייט און ווירטשאפטליכע דעפעקטען. ס'אין קלאר, אז די דאזיגע טענות שטימען ניט מיט דער ווירקליכקייט און שטעהען ווייט פון דער פאקטישער זאכלאגע.

אום צו געבען א קלאר בילד וועגען דעם יעצטיגען צושטאנד פון דער מאנשאפט, וועלען מיר מאכען א קורצען איבערבליק פונ'ם לעצטען כפארט פעריאד און אנווייזען די אייגענטליכע סיבות וועלכע האבען דערפיהרט צום יעצטיגען צושטאנד.

אויסקומענדיג אין פערגאנגענעם יאהר די מייסטערשאפט פון קלאס „ב" און דאס גלייכצייטיגע איבערטראגען

(סוף זייט 10).

קעלצער אבטיילונג:

די פייערונג פון 10 יעהריגען יובל־לעאום פון פוילענס בעפרייאונג.

נאך פרייטאג דעם 9 ה. ח. האט זיך בעמערקט די פיבערהאפטע ארבייט ביי די הכנות צו דער פייערונג. איבעראל איז אינטעסיוו געארבייט געווארען ביים דעקארירען די באלקאנען, פענסטער, וויסטאוועס א. ז. וו. אלע רעגירונג'ס אנשטאלטען האבען געזארגט צו שאפען א געשמאקפולען אויסזעהן פון זייערע בנינים. און אמבעסטען איז עס געלונגען דער באהן-דירעקציע. די סטאציע איז געוועזען צום שענסטען דעקארירט און אילומינירט. אז עס האט צוגעצויגען גרויסע מאסען צושויער. אויך דער מאגיסטראט האט געטרונקען אין א מבול פון עלעקטרישען ליכט און א דאנק דעם, וואס די באנק דיסקאנטאווי (פון די ה"ה ווינריב און סערצאג) פון איין זייט אין די פרוי גורעוויטש פון דער צווייטער זייט מאגיסטראט האבען זעהר שעהן דעקארירט זייערע באלקאנען האט עס אינגאנצען געשאפען א שעהן עסטעטיש אויסזעהן. אבער אויך אנדערע מלוכה און געזעלשאפטליכע בנינים זענען נישט אבגעשטאנען און עס האט דעריבער צוגעצויגען אין די נאכט פון שבת אויף זונטאג מאסען שפאצירענדע.

דער אנטייל פון יודען

שבת אין דער פריה האבען צו דער שוהל געצויגען מאסען יודען, שטענדיגע מתפללים, פארשטעהער פון געזעלשאפטליכע און פאליטישע אינסטיטוציעס און שוין פאר 9 א זייגער איז די שוהל געוועזען פול געפאקט. עס האבען זיך אויפ'ן בלעמער בעוויזען פארשטעהער פון דער מאכט.

דער חזן מיט'ן כאר האבען אבגעדיכט פערשידענע תפילות, עטליכע קאפיטלעך תהילים. נאכדעם האט דער רב געהאלטען א שעהנע רעדע אין יודיש וועגען דער וויכטיגקייט פון דער פייערונג. שפעטער האט אין פויליש גערעדט ה' גראובארד וועגען דעם יובילעאום און אבגערעכט די בעקאנטע תפלה פאר דער רעפובליק פערפאסט פון פראפעסאר ד"ר שאר און דער כאר האט געזונגען דעם הימן.

א שטילער אינצידענט: די שוהל איז געווארען נאך פרייטאג דעקארירט מיט מלוכה-פעהנער און בלוי-ווייסע פעהנער. די אגודה האט געפאדערט. אז מען זאל יודישע נאציאנאלע פעהנער ארונטער נעמען, וואס איז זעלבסטפערשטענדליך נישט גענומען געווארען אין אכט. צוליב דעם האבען די אגודה... נישט אנטייל גענומען אין דער פייערונג.

דער צוג צום קבר פון אונבעקאנטען זעלנער.

שבת זעקס פארנאכט האט זיך אויפן פרייהייטס-פלאץ (באזאר) פארמירט א צוג צום קבר פון אונבעקאנטען זעלנער. עס האבען אנטייל גענומען די פייער-לעשער מיט זייער ארקעסטער, דאס מיליטער מיט די ארקעסטערס און פיל דעלעגאציעס. עס האבען אנטייל גענומען די יודישע גמינע אין קארפרע, די ציוניסטישע און מזרחיסטישע ארגאניזאציעס. די דירעקציע און לעהרער פערסאנאל פונ'ם יודישען מענער-גימנאזיום מיט אלע שילער, וועלכע האבען זייער פאהן און אויך די גאנצע שולע פון פרוי וואלמאן.

דער צוג האט מארשירט בעגלייט דורך מוזיק דורך די גאסען היפאטעטשנא. וועסאלא, 3 מאי. וואו ער האט זיך פערגייניגט מיט פיל אנדערע קריסטליכע דעלעגאציעס, וועלכע זענען צוריקגעגאנגען פון צמענטאזש נאכ'ן לעגען קרענץ אויף די קברים פון די העלדען וואס זענען געפאלען פאר פוילענס פרייהייט, דאן צו דער וואיעוואדזטווא. וואו דער ה' וואיעוואדא האט בעגריסט דעם צוג. דאן קאפיטולנא, שענקעוויטשא, לאנגע אין מארק. אויפן קבר פון אונבעקאנטען זעלנער איז געלעגט געווארען קרענץ. דעם שענסטען קראנץ האבען אוועקגעלעגט די שילער פון יודישען גימנאזיום מיט די שילערינס פון פרוי וואלמאן. א הערליכען קראנץ האט אוועקגעלעגט די יודישע קהלה. און נאך א קורצע רעדע פון א לעגיאניסט האט דער כאר געזונגען „שלאף חבר אין פינסטערען גרוב", מוזיק האט געשפיעלט דעם הימן און דער צוג איז צוריק אויפ'ן פרייהייט'ס פלאץ און פון דארט זיך פונאנדערגעגאנגען.

זונטאג איז ווידער איינגעארדענט געווארען א גאטעס דינסט אין דער שוהל וואו עס איז ווידער געקומען א גרויסער עולם בייצוואוינען די שמחה.

ארום 11 א זייגער האט זיך פאר דער קאטעדרע פארמירט א צוג צום פרייהייטס פלאץ. וואו עס איז געוועזען אויעקגעשטעלט א טריבונע, וואו עס זענען געהאלטען געווארען רעדעס מעניני דיומא.

גאטעס-דיענסט אין שוהל

אויף דער גאטעס-דינסט האבען געהאלטען אויך רעדעס הרב ראפאפארט און די ה"ה גרויבארד און ראטמאן לעווי. דער לעצטער האט זיך בעזונדערס אבגעשטעלט אויף די טרויעריגע געשעהענישען, וועלכע זענען פארגעקומען פונקט מיט 10 יאהר צוריק אין טאג פון פוילענ'ס בעפרייאונג. און, אז די יודישע בעפעלקערונג וועט די געשעהענישען געדענקען ביז די שטאדפערוואלטונג וועט געבען א געהעריגע סאטיספאקציע די יודישע קעלצער בירגער מיט א דעקלאראציע, אז די דאזיגע מעשים זענען געטוהן געווארען דורך די אויסוואורפען פון דער שטאדט, ה' לעווי ענדיגט זיין רעדע מיט די זעלבע ווערטער וועלכע זענען דורך איהם געזאגט געווארען מיט 10 יאהר צוריק אויף דעם מיטינג אין „טעאטער פאלסקי" איך „ווינש אין נאמען פון דער יוד. בעפעלקערונג די פוילישע מלוכה צו איהר בעפרייאונג פון די פרעמדע הענד".

דער ראוט.

אויף דער נאכט איז אין די זאלען פון דער וואיעוואדסטווא איינגעארדענט געווארען פאר געבעטענע געסט א ראוט דער ה' וואיעוואדא האט זיך בעגריסט מיט אלע געסט. עס זענען געקומען דעלעגאציעס פון דער גאנצע וואיעוואדסטווא. די געזעלשאפט האט זיך געפונען אין א יום-טוב'דיגע שטימונג. פערשידענע כאר'ען האבען געזונגען, א פויערים דעלעגאציע פון מיעכאווער געגענד האט אויסגעפיהרט די בעקאנטע „קראקאווער טענץ." דעקלאמאציעס א רייכער בופעט צו וועלכען די געסט זענען איינגעלאדען געווארען דורך די ארדנער א. ז. וו.

עס זענען אויך געווארען איינגעלאדען פיעל יודען פון דער גאנצער וואיעוואדסטווא.

פון דער היגער ציוניסטישע ארגאניזאציע איז איינגעלאדען געווארען דער ה' אלתר עהרליך, וועלכער האט אבער צוליב זיין אבפאהרען קיין אנטייל נישט גענומען. צווישען די יודישע געסט האבען זיך אויך געפונען קעלצער רב ראפאפארט אין ה' קעסטענבערג פון ראדאם. די געסט האבען זיך געוויילט ביז אין טאג אריין.

איפרעגונג אין קעלץ צוליב דעם ארויסטריט פון סענ. שאבאד געגען דער אקציע פון ק. ק. ל.

ווי בעוואוסט, האט דאס דירעקטאריום פון ק. ק. ל. אין פוילען אונטערגענומען א אקציע איינצושרייבען פוילענ'ס 10-יעהריגען יובל אין ספר הזהב און אין צוזאמענהאנג דערמיט ארויסגעגעבען א אויפרוף צו דער יודישער בעפעלקערונג. דעם אויפרוף האבען אונטערגעשריבען אלע יודישע דעפוטאטען און סענאטארען פון „קאלא" מיט'ן אויסנאהם פון סענ. ד"ר שאבאד.

סענ. שאבאד איז אין איינער פון די ווארשאווער צייטונגען ארויסגעטרעטען מיט א ארטיקעל געגען דער אקציע, דערביי גיעט ער אן אזעלכע מאטיווען ווי: פאר די סומען, וועלכע דער „קרן היסוד" קויפט ערד אין א"י קאן מען אויך אין פוילען קויפען ערד.

דער ארויסטריט פון סענ. שאבאד האט דעריבער ארויסגערופען שטארקע אויפרעגונג אין די קעלצער נאצ. קרייזען, וועלכע האבען בעת די וואהלען צום סענאט ענערגיש געארבייט פאר זיין קאנדידאטור.

אין די נאהענטסטע טעג זאל אויך פארקומען א פראטעסט פערזאמלונג.

ל.

Kino „CORSO" Teatr

Dziś i dni następnych

Czarna Róża

(ZDEPTANY KWIAT)

Dramat żydowsky w 9 dużych aktach

W rolach gł.: LYA de PUTTI

i Kenneth Harlan

Nadprogr.: Komedja w 2 aktach

Kino „ODEON" Teatr

Dziś i dni następnych

Wiera Mircewa

z Marją Jacobini

i Natalją Łunaczarską

Anons: Tajemica Cyrku Beldansa

Kino „Nowe Czary" Teatr

פרײטאג שבת און זונטאג

די שענסטע ארטיסטין Dolores del Rio

אין פרעכטיגען וועלט שלאגער

RAMONA

פון מאנטאג דעם 19 ליסטאפאד

דער גרעסטער טוז פון סעזאן **BURZA**

מיט **JOHN BARRYMORE** אין הויפט ראל

צו דער פערלאָבונג פון אונזער פריינד און חבר **משה בעריקמאן** פון ראדאם מיט פר. **ליבא װארשאװסקא** פון טשעדניצאו װינשען א הארציגען מזל־טוב.

מרדכי װײנשטאק, יעקב שװארצבערג,

מרדכי שװארצבערג

Z intencji zaręczyn kuzynki mojej

Heli Żuraw

z p. **Pinkusem Frydmanem**

życzę by jutrzenka szczęścia sprzyjała im wiecznie

Ch. D. Kapłan

צו דער פערלאָבונג פון אינזער חבר

משה בעריקמאן

מיט פרל. **ליובא װאַרשאַװסקא**

װינשען פיל גליק און צופרידענהײט.

פנחס פרידמאַן

און **צבי פרידמאַן.**

צו דער פערלאָבונג פון אונזער חבר **פנחס פרידמאַן** מיט פרײלין **זשוראװ** װינשען מיר א הערצליכען מזל טוב און א גליקליכע צוקונפט

פעריש רײך

אברהם אפעלבוים

עובדי' בריקמאַן

Z intencji zaręczyn drogiej nam

Róży Goldberżanki

z p. **Józefem Langerem**

życzy im wiele szczęścia i wiecznego zadowolenia.

rodzina *Joffe*

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ברודער שװאגער און פעטער **אברהם משה זילבערבערג** מיט פרל. **פאליע זעליגער**. גראַטולירען מיר הערצליך

מרדכי זילבערבערג

פרוי און קינדער

צו דער פערלאבונג פון **יחזקאל גאלדבראך** מיט פרל. **חנה'לע רײך** װינשען מיר אַ גליק און צופרידענהײט זאָלען בעגלײטען זײער צוקונפט

בנימין הוראװיטש

פרוי אונד קינדער

מיט דעם ערקלער איך, דאס מײן אינטערשריפט אויף דעם אין זײנערצײט פערעפענטליכען פּראָטעסט, אין ענין פון ה' מילמאן, איז געגעבען געװאָרען נישט צו בעלײדיגען דעם ה' פרענקעל, נאר אויסצודרוקען בעדויערען און גלײכצײטיג מײנענדיג אַ טובה צו טהון דעם ה' מילמאַן.

י. גאָלדבראַך

דאנקזאגונג.

מיר דריקען אויס אונזער בעסטען דאַנק דעם ה **שלמה בלאָם** (אינהאבער פון ארטיסטישען טאַפעציר װערקשטאט, לובלינער 30) פאר זײן באמת ארטיסטישען דעקאָרירען דעם באלקאָן פון אינזער לאָקאל לכבוד דעם 10 יעהריגען יובילעאום פון פױלענס בעפרײאונג.

מיט אכטונג די פערװאלטונג פון האנדװערקער באַנק אין ראדאָם.

ערקלערונג.

אין צוזאַמענהאנג מיט דעם עו"ש נענעם פּראָטעסט אין „ראדאָמער־קעלצער לעבען" 38/228 געגען פרעזעס פון יודישען גימנאַזיום ה' יחיאל פרענקעל, אַז דורך זײן איניציאטיװ, איז באַזײטיגט געװאָרען פון זײן פאָסטען אונזער געװעזענער הנבראַ־שער לעהרער ה' מילמאַן דריקען מיר אויס אונזער בעדוירען, װאָס אונזערע אינטערשריפטען זענען אויסגענוצט געװאָרען צו װארפען אזעלכע שאַרפע אויסדרוקען אויף דעם אדרעס פון ה' פרענקעל, װעלכעס מיר װאָלטען זיך נישט ערלויבט. אונזער מײנונג איז געװעזען הויפּטזעכליך מיטגעפיהל דעם ה' מילמאַן צו זײן יעצטיגע לאגע.

רחל פראַמניצקא, נחמה קאַפּלאַן.

(סוף פון זײט 8)

פון „בר כוכבא" אין קלאס „א" פאָר־געקומען מיט אַ גװאלדיגע פערשפּע־טיגונג פון 3 מאנאטען, שפּילענדיג אלזא אין אַ פערשנעלערטען טעמפּא אָהן יעדער אפרוה פון װעלכע צו נע־היסען געװעהנליך אנדערע קלובען אין זומער־סעזאָן פון צװישען דער ערשטער און צװײטער רונדע, אין ענטשטאַנען אַ געװיסע אפּשװאכונג צוליב די אונ־אויפהערליכע פיזישע אנשטרענגונגען. ס'מוז אויך דערמאָנט װערען, אז פאר א יודישען ספּאָרט־קלוב קומט אויס צו קעמפּפען מיט גװאַלדיגע שװעריגקײ־טען, דער מאנגעל אין פינאנסיעלע מיטלען, דאס נישט בעזיצען קײן אײ־גענעם שפּיעל־פּלאַץ זענען מאָרט װי אַ שטײן אין װעג צו דער װײטערער ענט־װיקלונג, זײענדיג צו דער זעלבער צײט אויסגעליפערט פאר כלערלײ אנטיסעמי־טישע שטיק װעלכע זענען דער ראדאָ־מער בעפעלקערונג גענוג בעקאנט. ס'איז דערבײ װערט צו דערמאָנען דאס אין אויזעהליגע פאַלען פון גװאלדיגער איפע מאַכט האָט דאָך „בכ" דעם קאמף פאר בעיעלס־ציליג דער נישט אָביעקטי־װער האַנדלונג פון די ריכטער.

דער קאָמיטעט פון „בכ" צו װעלכען דער שרײבער פון די דאָזיגע צײלען האָט דעם כבוד צו געהערין מאכט די גרעסטע אנשטרענגונגען צו דערפיהרען דעם קלוב צו דער געהאָנשענסטער היך, גלױבענדיג אין דער װײטערער סימפּאטישער בעציהונג מצד די ברײ־טערע קרײזען פון דער אידישער גע־זעלשאַפט. אונזער מאַנשאַפט, װעלכע האט שטענדיג געטראגען הויך און שטאָלץ דעם בלױ װײסען פאָהן, פערמאָגט גע־נוג כוחות ארױסצוקריגען זיך צום גלאַנץ צושטאנד און פערנעמען דעם געהערי־גען פּלאַץ אין דער ספּאָרט־בעװעגונג אין אונזער שטאָט.

װאס אנבעלאַנגט דער כלומרשטער דיס־ציפּלינלאָזיגקײט, אין טאַקטיש פּאַרגעקו־מען אַ אײנצינער פאַל פון דיסציפּלין־בריך. אָבער דער דאָזיגער פאקט איז זאָפאָרט דורך דער לײטונג ליקװידירט געװאָרען.

י. ז — ן.

דאַנקזאַגונג.

מײן בעסטען דאַנק דריק איך אויס דעם עהר־ליכען פינדער ה' **מאניס ראָטענבערג** און דער רעדאקציע „ראַד.־קעלצער לעבען" פאר אומקערען מיר מײנע פערלוירענע װעקסלען אויף אַ סומע פון 600 זל. געגעבען אויסגעבען ריכטיגע סימנים.

ראַצע עהרליך

שידלאָװיעץ.

די בעװאוסטע

פלאַנצען־פוטער

„AMADA"

אלע װײסען שוין אז די פלאנצען־פוטער פון דער בעװאוסטער פאבריק AMADA איז די פײנסטע לויט דעם אָנגענעהמען געשמאַק און לויט דעם נארהאַפטען זויבער־רײנעם אינהאלט.

די פאבריק AMADA ארבײט אויס פון פלאַנצונגען ספּעציעל כשר'ע פוטער, װעלכע עס קאָנען נוצען די רעליגיעזסטע, די פרומסטע און אַפילו מהדרין מן המהדרין.

פאָרשטעהער פון װארשאַװער ראבינאט האָבען מיוחד אונטערזוכט די פאַבריק און אָט װאָס זײ שרײבען װעגען דער כשרות.

תעודת הכשר

בעז"ה

אנהנו חברי ועד הרבנים דעיר װארשא מאשרים בזה שבהיותינו בדאַנציג בקרנו את הפבריקא לעשיית שומן וחמאה מצמחים תחת הפירמא „אמאַדא" ומצאנו שעשיית המינים הנקראים בשם „אגוז", „שרון", „ואמאדאר" נמצאים תחת השגחה מעולה של הרב הג' האב"ד דנציג ר' **יעקב מאיר סגלוביץ** שליט"א ע"י נאמן תמיד, העומד על כל המלאכה, איש אמונים וירא אלקים שתהי' הכל ביתרון הכשר בלי שום תרעובת איסור וחשש חימוץ. לכן כל אחב"י יכולים לסמוך על זה, לאכול ולהשתמש הן למאכלי חלב והן למאכלי בשר בימי החג הבע"ל, המינים „אגוז", „שרון" „ואמאדאר" בפתקא מדובקת על כל חבילה ותיבה כשר לפסח בשם הרב סגליביץ בלי שום חשש כלל.

ובאנו פה"ח יום ד' י"ב אדר שנת תרפ"ז.

נאום **שלמה זוד כהנא** (**בועד הרבנים דװארשא**

ונאום הרב [illegible]) (מקום החותם).

Redaktor i wydawca CH. M. HERC

Odbito we własnej drukarni Radom, Szwarlikowska 10